

Oya, M.: Geomorphological Survey Maps Showing Classification of Flood Stricken Areas (*Árvíz sújtotta területek geomorfológiai térképei*), Waseda University Press, Japan, 1993. 125 p.

A tetszetős külsejű, fehér vászonkötésű atlasz-monográfia Japán területeit ábrázoló geomorfológiai (felszínalaktani) térképek részleteit mutatja be 1:25 000–1:75 000 méretarányban. A 60 db, 34x37 cm-es méretű, angol és japán magyarázóval egyaránt ellátott tematikus térkép árvizek sújtotta folyóvölgyek, alluviális és tengerparti síkságok (különösen deltasíkságok) geomorfológiai szempontú értékelése céljából készült.

A geomorfológiai felmérés a földfelszín formáinak különböző szempontú, célú és módszerekkel végzett kutatása során felhalmozódott tudásanyagot foglalja szintézisbe. A térképezés során a szakemberek a felszíni formákat és dinamikájukat, anyagi összetételüket és stabilitásuk fokát ábrázolják, amelyek alapján, további elméleti és gyakorlati értékelések végezhetők és következtetések vonhatók le. A geomorfológia térképeket – a földtani, geofizikai, talaj- és ökológiai térképekhez hasonlóan – az építési gyakorlatban és a földtudományok terén már régóta hasznosítják, ily módon a térképek gyakorlati szempontból a tudományterület leghasznosabb termékeivé váltak. Európában a rendszeres geomorfológiai felmérések gyakorlatának elvi és módszertani kérdéseit a II. világháborút követően kezdték vizsgálni, és a térképezés is hamarosan megindult. A Nemzetközi Földrajzi Unió (IGU) bizottságai az országok tudósai közötti együttműködés fórumai lettek. A geomorfológiai térképezés az elmúlt fél évszázad során a tudomány leggyümölcsözőbb részterületévé vált.

A japán geomorfológusok európai és amerikai kollégáikkal együtt szinte egyidőben kezdték meg a térképezési tevékenységet. Az első felmérések kezdeményezője és irányítója Fumio TADA volt. A vezetésével készült térképeket a japán geomorfológia jelenlegi doyenje, Masahiko OYA professzor által szerkesztett atlasz is bemutatja, többségének ő a szerzője vagy társszerzője. A kiadvány első fejezetében (8 oldal) röviden azt indokolja meg, hogy a kutatások és osztályozások miért irányultak éppen a folyóvölgyekre és tengerparti síkságokra.

A II. világháborút követően két égető probléma tette szükségessé Japán területének rendszeres geomorfológiai felmérését: a krónikus élelmiszerhiány, valamint a rendszeresen ismétlődő és katasztrofális károkat okozó tájfunok. A japánok alapvető élelmiszere a folyók árterein termesztett rizs. A monszunöbven elhelyezkedő Japán területén a megismétlődő és évszakosan jelentkező tájfunok súlyos károkat okoznak. (Igen súlyos károkat okozó tájfunok voltak pl. 1945-ben, 1947-ben, 1948-ban, 1950-ben, 1951-ben és 1953-ban.) Hatásuk csökkentése érdekében árvízvédelmi, folyószabályozási és talajjavítási munkálatokra volt szükség.

A II. világháború előtt a japán geomorfológusok figyelmét elsősorban a hegy- és dombvidéki eróziós folyamatok vizsgálata kötötte le. Az alluviális és parti síkságok domborzati formáival F. TADA és tanítványai kezdtek foglalkozni; ezeket az erőfeszítéseket minisztériumok és más főhatóságok is támogatták. A folyómedrek szabályozását megalapozó műszaki beavatkozásokat már a speciális geomorfológiai térképezés is kiegészítette. A térképek jelkulcsai alapján megállapítható, hogy azok sikerrel alkalmazhatók a folyásirány változásainak (meanderezés) becslésére, az árvizek levonulásának (az elöntés idejének) előrejelzésére, az áradás irányának meghatározására, a folyóág romboló és építő szakaszainak kijelölésére, továbbá a geomorfológiai folyamatok rövid távú prognosztizálására. Mindegyik térképhez az alluviális síkság specifikus jellegét figyelembe vevő és hangsúlyozó jelkulcs és magyarázó szöveg járul. Ez a folyó menti árterek, völgyek és tengerparti síkságok osztályozása révén

vált lehetővé. A térképtervezés során a légifénykép-interpretáció és a helyszíni felmérés eszközeit egyaránt alkalmazták. A japán atlasz-monográfia végeredményben olyan esettanulmányok sorozata, amelynek során a területi tervezésre, a mezőgazdasági földhasznosításra és a nagyberuházások létesítésére irányuló, gyakorlati célú koncepciókat és módszereket alkalmaztak. A bemutatás igen didaktikus; ílymódon a fentebb ismertetett atlasz a területi tervezéssel és területrendezéssel foglalkozó szakemberek számára ajánlható, továbbá jó példákkal szolgál a földtudományokkal, és azokon belül a geomorfológiai térképezéssel foglalkozó előadók és diákok számára.

PÉCSI MÁRTON